

Tillbaka i försoning

- Om Nordisk-katolska kyrkans gammalkatolska grund

Av Fr. Franciskus Urban OPR

”Gammalkatolikerna (The Old Catholics) har en betydelse som inte står i proportion till sin storlek. De är en sann ’brokyrka’ (i än högre grad än den anglikanska gemenskapen som tillskrivits begreppet). De bär vittne om att det är möjligt att vara latinska eller västliga katoliker utan att vara ultramontana; de påminner om den romerska gemenskapen i sin liturgi [och] den ortodoxa i sin bekännelse”
(The Old Catholic Movement av C. B. Moss, s. 318-319)

Nordisk-katolska kyrkan står i den odelade Kyrkans tro och lära. Detta syftar på tiden före den stora schismen som traditionellt sägs inträffade år 1054 och som ledde till att Kyrkan delades i en östlig och en västlig del. Dessa delar skulle senare komma att bli vad vi idag känner som Ortodoxa kyrkan respektive Katolska kyrkan; en olycklig användning av begrepp – och i synnerhet som organisatoriska begrepp – då Kyrkan i sig är såväl ortodox som katolsk.

Senare skulle den Ortodoxa kyrkan (inte helt korrekt) komma att kännas under en rad nationella kyrkor (Rysk-ortodoxa, Serbisk-ortodoxa, Grekisk-ortodoxa etcetera) och den Katolska som den Romersk-katolska kyrkan. Detta till följd av att ytterligare visa sin identitet i förhållande till ”de andra” som i väst bl.a. innebar de reformerade (protestanter, kalvinister etcetera) som inom sig, till del, fortsatte hävda sin katolicitet.

Kyrkan är en, helig, apostolisk och katolsk, heter det i den Nicenska trosbekännelsen, vilken används i såväl öst som väst. Och Kyrkan *är*, oavsett vad vi som människor gör, säger eller försöker förändra, *en* och *helig*. Kyrkan är inte av världen utan av Gud. Det är Kristi Kyrka.

Inom såväl ortodoxa kyrkor som den romersk-katolska hävdar man sig vara det sanna uttrycket för Kyrkan. Bägge ”sidor” menar att utanför henne finns ingen frälsning (*Extra Ecclesiam Nulla Salus*). Samtidigt pågår i världen otaliga försök och strävanden att försöka uppnå en synlig enhet och att åter-ena de många samfund som finns inom kristenheten. Detta kan dock inte uppnås, inte ens påbörjas, i den periferi som idag utgörs av över fyrtiotusen olika samfund (denominationer) som finns i världen och som är resultatet av (inte minst) reformationens fortsatta splittring. Detta arbete måste börja vid källan. Detta måste ske genom att öst och väst möts där de en gång skildes.

En väg tillbaka till ursprunget

Nordisk-katolska kyrkan är, tillsammans med Polish National Catholic Church (PNCC), en del i Union of Scranton (Scrantonunionen); en internationell gemenskap av traditionella katolska och gammalkatolska kyrkor. Nordisk-katolska kyrkan bildades som ett missionsprojekt i och av PNCC. Nordisk-katolska kyrkan är idag en autokefal (självständig) kyrka inom Scrantonunionen.

PNCC tillhörde tidigare Utrechtunionen, och var där del i arbetet med det konsensusdokument som fastställdes mellan den gammalkatolska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna. Dokumentet ('Road to Unity') är ett av PNCC's och Nordisk-katolska kyrkans lärodokument. Detta dokumentet beskriver tydligt Nordisk-katolska kyrkans ortodoxa teologi och vår lära som är i enlighet med den odelade Kyrkan. En utmärkt genomgång av gammalkatolska kyrkan och PNCC ges i boken *The Old Catholic Movement: Its Origins and History* av C. B. Moss (1948, 1964, 1977, 2005), Apocryphile Press, Berkeley

Sedan PNCC bröt med Utrechtunionen har biskopen för Nordisk-katolska kyrkan ansvar för och betjänar traditionella och gammalkatolska kristna i Västeuropa. NKK har verksamhet i Norge och Sverige samt genom administratörer i Frankrike, Tyskland, Italien och Ungern. Även i England pågår arbete tillsammans med Anglo-katolska grupper.

Utrechtunionen - en reaktion mot utvecklingen inom den romerska kyrkan.

Sedan 1897 var PNCC en del i Utrechtunionen vilken bildades 1889 som en reaktion mot utvecklingen inom den romerska kyrkan. Den utgjordes av s.k. gammalkatolska kyrkor runt ärkestiftet Utrecht.

Att ärkesätet Utrecht skulle komma att bli centrum för en äldre katolsk fromhetstradition med en kritisk distans till påvestolen har sin förklaring i den stränga augustinska fromheten som vid senmedeltiden präglade det nederländska området. Thomas à Kempis bok *Kristi efterföljelse* är ett tidigt uttryck för denna fromhet.

För Utrecht och Nederländerna skulle den avgörande impulsen utifrån ändå komma att bli den franska augustinianismen som är förknippad med Blaise Pascal och kretsen kring honom, där bland annat klostret Port Royal var en central punkt. Med intim kontakt med jansenismen i Frankrike kom också miljön kring Utrecht med tiden i öppen konfrontation med jesuiternas motreformatoriska program. Som en följd av denna motsättning bannlyste påvestolen Utrechtbiskopen år 1725. Men då ärkestiftet inte böjde sig utan avvisade påvens handlande som ogiltigt och stridande mot kyrkorätten, låstes motsättningarna mellan Utrecht och Rom.

Vatikanens möjligheter till sanktioner mot Utrecht var emellertid starkt begränsade eftersom ärkestiftet låg så till geografiskt att det utgjorde en katolsk ö i det kalvinistiska Nederländerna. Den teologiska och geografiska isolationen från Rom ledde till att Utrecht kom att bli bevarare av den äldre katolska traditionen i motsättning till den nya jesuitiska fromheten med påvens enväld som ideal.

Efter proklamationen av dogmen om påvens ofelbarhet 1870, skulle Utrecht komma att bli samlingspunkten för de olika katolska grupper i Centraleuropa som avvisade denna nya dogm. Efter förhandlingar slöts en överenskommelse (Utrechtförklaringen) och Utrechtunionen bildades år 1889.

År 1897 anslöt sig PNCC till Utrechtunionen. Bildandet av PNCC var dock av helt annan art än de europeiska gammalkatolikerna då dess tillkomst härrör sig från en situation där invandrade gruvarbetare från Polen diskriminerades i amerikanska katolska församlingar. I den situationen som var, reagerade kyrkan med att bannlysa de som gav stöd till protesterna varför resultatet blev en brytning. Det fastlåsta läget varade ända in på 1980-talet, då den nyvalde polske påven tog initiativ till försoning och sedan dess har dialogen kommit så långt att Rom i dag erkänner PNCC som den enda kyrkan av västlig rit – i linje med de ortodoxa kyrkorna (Can. 844 §3).

Samtidigt har Utrecht sedan 1700-talet samt, senare, de gammalkatolska kyrkorna fört teologiska samtal med de ortodoxa kyrkorna. Denna dialog var för PNCC så lyckad att de ortodoxa kyrkorna helt enkelt inviterade PNCC att ställa sig under den ekumeniske patriarken av Konstantinopel.

På det viset intar PNCC en privilegierad ekumenisk status. Egenarten i detta kyrkosamfunds teologi och fromhetsliv beskrivs under tiden som en ortodox kyrka med västlig rit.

Ett hem för husvilla kristna och en katalysator för kristen enhet

Vad är då Nordisk-katolska kyrkan? Eftersom vi har gjort det som är nödvändigt i försonande och läkande processer, nämligen backat och sökt oss tillbaka till vägskälet, är vi allt annat än ytterligare en gren eller splittad kardel i trossen. Vi står, i ett avseende, mitt emellan öst och väst. Samtidigt vill vi, så långt det är mänskligt möjligt, verka för att det delade skall bli synligt helt. I det avseendet står vi mitt i Kyrkans tro, lära och liv.

Ytterligare material för den vetgirige att läsa

Om PNCC:

<http://nordiskkatolsk.no/wp-content/uploads/2014/06/THE-POLISH-NATIONAL-CATHOLIC-CHURCH.pdf>

Om bildandet av NKK och om Norden som en missionsprovins inom PNCC;

http://nordiskkatolsk.no/?page_id=10

Dokumentet 'Road to Unity':

<http://nordisk-katolsk.se/onewebmedia/The-Road-to-Unity.pdf>